

УДК:332.021.8

© Семкова Л.В.*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ

В статті наведено тлумачення поняття регіону у межах різних підходів науковців. Розкрито найважливіші блоки структури економічної безпеки регіону: економічна незалежність, стабільність та стійкість регіональної економіки, здатність до саморозвитку і прогресу. Визначено складові економічної безпеки на регіональному рівні: виробнича, фінансова, науково-технічна, соціально-демографічна, реструктуризація регіонального ринку праці, громадська, продовольча, екологічна. Вказано фактори економічної безпеки регіону, які проявляються у наступному: можливість проводити власну економічну політику всередині країни; можливість урівноважено реагувати на різкі геополітичні зміни в країні; можливість здійснювати або хоча б почати здійснення суттєвих економічних заходів (не чекаючи допомоги з центру) при соціально вибухових ситуацій на територіях, пов'язаних із локальними «економічними» хворобами; здатність стабільної підтримки відповідності існуючих на території економічних нормативів світовій практиці, що дозволить зберегти чи відновити гідний рівень життя населення. Представлено класифікацію загроз економічної безпеки, серед яких основними елементами виступає: екологічні загрози, загрози в реальному секторі економіки, зовнішньоекономічні загрози, зовнішньополітичні загрози, продовольчі та енергетичні загрози, загрози в інвестиційній сфері, загрози у соціальній сфері. Наведено принципи забезпечення економічної безпеки регіону: загальні, а саме: комплексності, системності, варіантності (альтернативності), принцип координації (узгодження) зв'язків і стосунків усіх елементів економічної безпеки регіону, принцип спеціалізації елементів (розмежування функцій і операцій, що виконуються елементами).

Ключові слова: економічна безпека, регіон, загрози, класифікація, система, принципи.

Семкова Л.В. Экономическая безопасность регионов. В статье приведены толкования понятия региона в рамках различных подходов ученых. Раскрыто важнейшие блоки структуры экономической безопасности региона: экономическая независимость, стабильность и устойчивость региональной экономики, способность к саморазвитию и прогрессу. Определены составляющие экономической безопасности на региональном уровне: производственная, финансовая, научно-техническая, социально-демографическая, реструктуризация рынка труда, общественная, продовольственная, экологическая. Указано факторы экономической безопасности региона, которые проявляются в следующем: возможность проводить собственную экономическую политику внутри страны; возможность уравновешенно реагировать на резкие геополитические изменения в стране; осуществлять или хотя бы начать осуществление существенных экономических мер (не дожидаясь помощи из центра) при социально взрывоопасных ситуациях на территориях, связанных с локальными «экономическими» болезнями; способность стабильной поддержки соответствия существующих на территории экономических нормативов мировой практике, что позволит сохранить

* канд. екон. наук, доцент, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь, semkova7@mail.ru

или восстановитъ достойный уровень жизни населения. Представлены классификация угроз экономической безопасности, среди которых основными элементами выступает: экологические угрозы, угрозы в реальном секторе экономики, внешнеэкономические угрозы, внешнеполитические угрозы, продовольственные и энергетические угрозы, угрозы в инвестиционной сфере, угрозы в социальной сфере. Приведены принципы обеспечения экономической безопасности региона: общие, а именно: комплексности, системности, вариантности (альтернативности), принцип координации (согласования) связей и отношений всех элементов экономической безопасности региона, принцип специализации элементов (разграничение функций и операций, выполняемых элементами).

Ключевые слова: экономическая безопасность, регион, угрозы, классификация, система, принципы.

L.V. Semkova. The economic security of the regions. The article presents the interpretation of the concept of the region within the framework of the various scholars approaches. Mentioned in the article were the major blocks of structure of economic security of the region: economic independence, stability and sustainability of the regional economy, the ability to self-development and progress. Defined were the components of economic security at the regional level: industrial, financial, scientific and technical, socio-demographic, the restructuring of the labour market, social, food, ecological. The factors of economic security in the region were indicated, which are manifested in the following: the ability to pursue their own economic policies in the country; balanced opportunity to respond to the sharp geopolitical changes in the country; exercise, or at least begin to implement significant economic measures (without waiting for assistance from the centre) in socially explosive situations in areas related to the local "economic" diseases; ability to stably support of the adequacy of existing prudential regulations in the territory of international practice, which will save or restore a decent standard of living of the population. Presented was a classification of threats to economic security, among which the basic elements are: environmental threats, threats in the real sector of the economy, foreign economic threats, foreign political threats, food and energy threats, threats in the investment field, threats in the social sphere. The principles of economic security of the region: general, namely: a comprehensive, systematic, variance (alternative), the principle of coordination (coordination) connections and relationships of all elements of the economic security of the region, the principle of specialty of elements were provided (separation of functions and operations performed by the elements).

Keywords: economic security, the region, the threats, classification, system, principles.

Постановка проблеми. Стан економічної безпеки країни, безпосередньо, залежить від рівня розвитку його складових елементів, тобто, окремих регіонів. Тому чим розвиненіше та економічно успішні регіони, тоді і країна матиме більш високий економічний рівень розвитку та економічної безпеки. У сучасних умовах - нерівномірному розвитку окремих регіонів України постає гостро питання захищеності та підвищення економічної безпеки регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами економічної безпеки регіонів займаються багато авторів, а саме: О.Ф. Белов, О.С. Власюк, І.Г. Мішина, Н. Кирієнко, В.І. Срібний, Л.С. Гринів, Н.І. Верхоглядова, І.В. Олініченко, В.К. Антошкін, З.В. Ге-

расимчук, Н.С. Вавдіюк, В.І. Криленко, М.Д. Янків, М.І. Флейчук, М.М. Свердан та інші.

Метою статті є визначення сутності економічної безпеки регіонів, її складові та принципи забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглядати особливості економічної безпеки регіонів визначимо, що таке регіон. Загалом під регіоном можна розуміти:

1) значна частина території країни із схожими географічними, природно-кліматичними умовами, схожою спеціалізацією виробничо-економічних комплексів, соціально-економічними проблемами (незважаючи на те, що подібні регіони є досить замкнутими у виробничо-економічному відношенні, тим не менше вони не є державними утвореннями, не мають юридичного статусу та чітко визначених кордонів; таке поняття регіону є найменш суворим і використовується в ненауковому обороті);

2) економічний район країни (це визначення є більш точним різновидом першого, оскільки економічні райони мають певні межі, проте вони не мають державного статусу і органів управління; це поняття регіону все більше виходить з обороту і використовується переважно в економічній географії);

3) одиниця державного устрою в країні (з точки зору питань регіонального управління це поняття є найбільш точним, оскільки регіон є державним утворенням, що здійснює на своїй території державну владу) [1].

Таким чином, бачимо, що регіон виступає структурною одиницею держави та у купі всі регіони країни і складають саму країну. Тому від рівня економічного розвитку регіонів залежить в цілому економіка країни і наскільки є економічно безопарним кожний регіон, тим більше є можливостей у держави сформувати успішну країну.

Отже, що таке економічна безпека регіону - це сукупність умов та факторів, які характеризують поточний стан економіки, стабільність, стійкість і поступальність її розвитку, що проявляється в наступному: 1) можливість проводити власну економічну політику всередині країни; 2) можливість урівноважено реагувати на різкі геополітичні зміни в країні; 3) можливість здійснювати або хоча б почати здійснення суттєвих економічних заходів (не чекаючи допомоги з центру) при соціально вибухових ситуацій на територіях, пов'язаних із локальними «економічними» хворобами; 4) здатність стабільної підтримки відповідності існуючих на території економічних нормативів світовій практиці, що дозволить зберегти чи відновити гідний рівень життя населення [1, 2].

Традиційно, внутрішня структура економічної безпеки регіону як правило відображається через три найважливіші блоки:

1) економічна незалежність, яка носить відносний характер через економіко-політичну залежність регіону від центру та взаємопов'язаність різних регіональних економік (в таких умовах економічна незалежність регіону свідчить про можливість контролю регіональної влади за регіональними ресурсами; досягнення такого рівня виробництва, ефективності і якості продукції, що забезпечує її конкурентоздатність та дозволяє на рівних умовах брати участь в міжрегіональній та міжнародній торгівлі, коопераційних зв'язках й обміні науково-технічними досягненнями);

2) стабільність та стійкість регіональної економіки (що припускають захист власності всіх форм; створення надійних гарантій та сприятливих умов для підприємництва; стримування чинників, спроможних дестабілізувати ситуацію, таких як боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення серйозних розривів у розподілі доходів, що загрожують викликати соціальні потрясіння, тощо);

3) здатність до саморозвитку і прогресу (створення сприятливого клімату для інвестицій і інновацій, постійна модернізація та розширення виробництва, підвищення професійного рівня працівників тощо).

Таким чином, структура формування соціально-економічної безпеки регіонів повинна представляти собою комплекс економічних, екологічних, правових, геополітич-

них та інших умов, які покликані забезпечувати:

- 1) захист життєво важливих інтересів країни та її територій щодо ресурсного потенціалу;
- 2) передумови для збереження регіональних структур в умовах потенційної кризи та майбутнього розвитку;
- 3) конкурентоспроможність регіонів на внутрішніх та світових ринках і стійкість фінансового становища країни;
- 4) створення внутрішньої і зовнішньої захисту від дестабілізуючих впливів;
- 5) забезпечення умов для сталого та нормального відтворення суспільних соціально-економічних процесів [3].

До складових економічної безпеки на регіональному рівні відносять [4]:

- виробнича, яка характеризується наявністю ресурсної бази, умовами, що забезпечують інтеграційні процеси, сформованістю системи відтворення з урахування спеціалізації регіону;
- фінансова, що характеризується стійкістю фінансової та регіональної бюджетної системи, здатністю забезпечити соціально-економічну стабільність і розвиток регіону;
- науково-технічна – динамікою впровадження результатів НТП у соціально-економічну сферу, рівнем модернізації виробництва, кваліфікацією та чисельністю персоналу, зайнятого в наукових дослідженнях і розробках;
- соціально-демографічна – рівнем соціальної диференціації суспільства, рівнем бідності, депопуляції населення, доступності освіти, культури, медичного обслуговування, житла, послуг зв'язку тощо;
- реструктуризація регіонального ринку праці – галузевою регіональною спеціалізацією, зміною потреби у фахівцях відповідної кваліфікації, рівнем безробіття, системою завдань і функцій, що реалізуються спеціалістами;
- громадська – у відсутності криміналізації суспільства, тіньової економіки, корупції тощо;
- продовольча – рівнем забезпеченості регіону продовольством, якістю продуктів харчування;
- екологічна – її порушення проявляються в перевищенні допустимих норм забруднення довкілля, у великих витратах на ліквідацію наслідків техногенних катастроф.

На економічну безпеку регіону, як і в загалом національну безпеку держави впливає широкий спектр загроз (рис. 1), ідентифікація яких дозволить знизити їх негативний вплив.

На думку багатьох науковців для забезпечення економічної безпеки регіону необхідно дотримуватися об'єктивно існуючих загальних принципів (рис. 2), серед яких [5]:

- загальні:
- комплексності, тобто необхідності аналізу всіх сторін об'єкта дослідження;
- системності – врахування як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх факторів з позицій розгляду об'єкта дослідження як елемента економічного простору більш високого рівня;
- варіантності (альтернативності), або виявлення й обґрунтування декількох варіантів забезпечення економічної безпеки, з одного боку, розрахунку траєкторії соціально-економічного розвитку – з іншого варіативність інвестування, взаємодії з партнерами при зміні ринкової кон'юнктури та виклики економічних, соціальних, політичних суб'єктів дозволяють, використовуючи ефект „накладання” індивідуалізованих, інноваційних, ризикованих дій та їхньої результуючої складової, знаходитися постійно у просторі сумарної сприятливої ринкової кон'юнктури, забезпечуючи таким чином прискорений обіг капіталу, ресурсів праці, наднормовий прибуток і достатньо високий потенціал економічної безпеки;

ЗАГРОЗИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

<p style="text-align: center;">Зовнішньоекономічні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - втеча капіталу за кордон; - зростання зовнішнього боргу; - неефективне зростання іноземних інвестицій; - надмірна відкритість економіки, зростання імпорту; - втрата зовнішніх ринків; - низький експортний потенціал підприємств; - продаж акцій стратегічно важливих підприємств; - криміналізація іноземного капіталу; - відтік інтелекту.
<p style="text-align: center;">Екологічні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростання втрат від аварій та техногенних катастроф; - перевищення порогового значення забруднення навколишнього середовища; - зростання рівня захворюваності населення.
<p style="text-align: center;">Загрози в реальному секторі економіки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рівень спаду промислового виробництва в регіоні до 1991 р.; - зниження рівня завантаження виробничих потужностей у галузях промисловості; - зниження частки машинобудування у структурі промисловості; - зношення основних фондів у різних галузях промисловості; - втрата внутрішніх ринків.
<p style="text-align: center;">Зовнішньополітичні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - територіальний сепаратизм; - політичні загрози; - політичне протистояння з «центром».
<p style="text-align: center;">Продовольчі та енергетичні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - переважання імпорту продовольства; - залежність від виробників нафтопродуктів
<p style="text-align: center;">Загрози у соціальній сфері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростання безробіття; - зниження життєвого рівня населення та його часткова деградація; - підвищення частки населення поза межею бідності; - зниження чисельності населення.
<p style="text-align: center;">Загрози в інвестиційній сфері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - низька інвестиційна привабливість регіону; - згорання НДР; - зниження рівня кваліфікації працівників; - відсутність капітального будівництва.

Рис. 1 – Класифікація основних загроз економічній безпеці регіону [6]

- принцип координації (узгодження) зв'язків і стосунків усіх елементів економічної безпеки регіону. Координація потрібна для того, щоб складові елементи в умовах спеціалізації не дублювали один одного а виконували взаємно доповнюючі ролі;

- принцип спеціалізації елементів (розмежування функцій і операцій, що виконуються елементами); Спеціалізація дозволяє регіональній владі зосередитися на рішенні невеликого числа завдань і тим самим забезпечити ефективніший розподіл ресурсів.

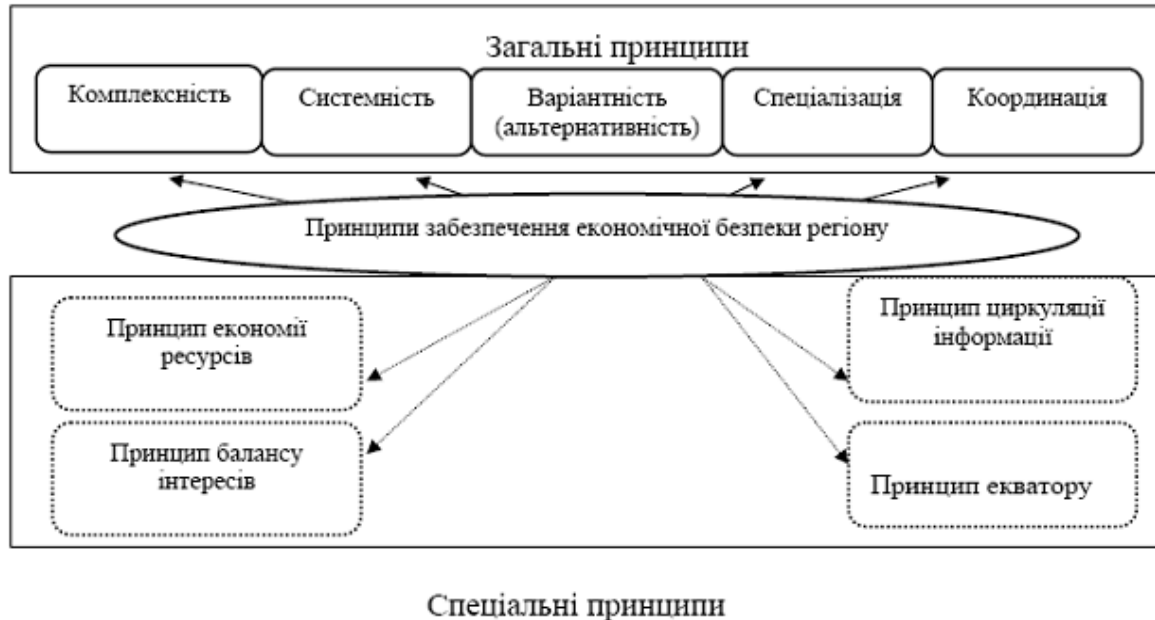

Рис. 2 – Принципи забезпечення економічної безпеки регіону

Висновки

Дослідження теоретичних засад економічної безпеки регіону, доводить її важливість та значний вплив на економічну безпеку держави. Також економічна безпека регіону, так саме, як і держави залежить від низки факторів, які можуть створювати певні загрози та бар'єри для досягнення економічної безпеки регіону. Тому, задля зниження негативного впливу загроз необхідно дотримуватись певних принципів, які дозволять забезпечити економічну безпеку регіону.

Список використаних джерел:

1. Свердан М.М. Регіональна економіка та економічна безпека регіону / М.М. Свердан // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2013. – Вип. 1. – С. 46-52.
2. Антошкін В.К. Економічна та національна безпека регіонів / В.К. Антошкін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу, 2014. - № 2 (26). – С. 108-109.
3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 244 с.
4. Криленко В.І. Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної безпеки / В.І. Криленко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779>.
5. Верхоглядова Н.І. Принципи забезпечення економічної безпеки регіону / Н.І.Верхоглядова, І.В. Олініченко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2296>.

6. Янків М.Д. Методичні аспекти аналізу економічної безпеки регіону / М.Д. Янків, М.І. Флейчук [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mev.lac.lviv.ua/downloads/ied/stati/konkurentospromozhnist_LKA.pdf.

Bibliography:

1. Sverdau M.M. Regional economy and economic security of the region / M.M. Sverdau // Scientific Bulletin of Kherson State University, 2013. – Issue. 1. – P. 46-52. (Ukr.)
2. Antoshkin V.K. Economic and national security of regions / V.K. Antoshkin // Bulletin of Berdyansk University of Management and Business, 2014. – № 2 (26). – P. 108-109. (Ukr.)
3. Gerasymchuk Z.V. Economic security of the region: diagnosis and mechanism for providing / Z.V. Gerasymchuk, N.S. Vavdiyuk. – Luck : Nadstyr'ya, 2006. – 244 p. (Ukr.)
4. Krylenko V.I. The economic security of the region as part of the national security / V.I. Krylenko [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779>.
5. Verkhoglyadova N.I. Principles of providing of economic security of the region / N.I. Verkhoglyadova, I.V. Olinichenko [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2296>.
6. Yankiv M.D. Methodological aspects of the analysis of the economic security of the region / M.D. Yankiv, M.I. Fleychuk [Electronic resource]. – Mode of access: http://mev.lac.lviv.ua/downloads/ied/stati/konkurentospromozhnist_LKA.pdf.

Рецензент: Ю.І. Чентуков

д-р екон. наук, проф., Маріупольський державний університет

Стаття надійшла 19.05.2014

УДК 332.122:351.863(477)(045)

© Горбашевська М.О.*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У статті розглянуті питання щодо економічної безпеки розвитку регіонального ринку машинобудування та її транскордонне співробітництво. Важливим елементом міжнародних відносин є інтеграційні процеси, які розвиваються в різних регіонах світу та охоплюють різноманітні сфери відносин держав. Особливе значення в розвитку цих процесів належить міжнародним організаціям, які сприяють співпраці держав. Стаття досліджує питання економічних перспектив, безпеки регіонального ринку машинобудування та подальшої співпраці України з Євросередземноморськими регіонами, надані рекомендації щодо розвитку регіонального ринку машинобудування.

Ключові слова: економічна безпека, регіональний ринок машинобудування, транскордонне співробітництво, транскордонний регіон, конкурентоспроможність продукції машинобудування.

* канд. екон. наук, доцент, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь